

Sygn. akt II Ca 221/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2021 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Anna Podolska-Kojtych

Sędzia Sądu Rejonowego Anna Wołucka-Ławnikowicz

(delegowana)

po rozpoznaniu w dniu 17 marca 2021 roku w Lublinie, na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko H. G.

o zapłatę kwoty 8608,57 zł (osiem tysięcy sześćset osiem złotych pięćdziesiąt siedem groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 19 października 2017 roku do dnia zapłaty

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego L. z dnia 4 grudnia 2019 roku, w sprawie (...)

I. zmienia częściowo zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1 w ten sposób, że zasądza od H. G. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. kwotę 4172,99 zł (cztery tysiące sto siedemdziesiąt dwa złote dziewięćdziesiąt dziewięć groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 kwietnia 2018 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie 2 w ten sposób, że:

a) zasądza od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. na rzecz H. G. kwotę 227,28 zł (dwieście dwadzieścia siedem złotych dwadzieścia osiem groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu,

b) przyznaje adwokatowi Z. B. kwotę 1986,72 zł (tysiąc dziewięćset osiemdziesiąt sześć złotych siedemdziesiąt dwa grosze) tytułem części kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez tego adwokata z urzędu, obejmującą już stawkę podatku od towarów i usług, i kwotę tę nakazuje wypłacić z sum budżetowych Skarbu Państwa – Sądu RejonowegoL.;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża H. G. kosztami postępowania odwoławczego poniesionymi przez (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w B.;

IV. przyznaje adwokatowi Z. B. kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez tego adwokata z urzędu w postępowaniu odwoławczym, w tym kwotę 138 zł (sto trzydzieści osiem złotych) tytułem stawki podatku od towarów i usług, i kwotę tę nakazuje wypłacić z sum budżetowych Skarbu Państwa – Sądu RejonowegoL.

Anna Podolska-Kojtych Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

Sygn. akt II Ca 221/20

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 23 października 2017 roku, złożonym do Sądu Rejonowego L. w dniu 8 listopada 2017 roku, powód – (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w B. wniósł o zasądzenie od pozwanego – H. G. kwoty 8608,57 zł z odsetkami w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 19 października 2017 roku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że pozwany w dniu 21 lipca 2016 roku zobowiązał się poprzez podpisanie weksla do zapłaty w dniu 18 października 2017 roku kwoty 8608,57 zł. W dniu 18 września 2017 roku powód wezwał pozwanego do wykupu weksla, jednak pozwany nie dokonał żadnej wpłaty (k. 2-4).

*

W dniu 20 lutego 2018 roku Sąd Rejonowy L. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, którym uwzględnił powództwo w całości (k. 17).

*

Od nakazu zapłaty z dnia 20 lutego 2018 roku H. G., reprezentowany przez kuratora, wniósł zarzuty, zaskarżając nakaz w całości.

Pozwany podniósł między innymi zarzut nieważności umowy ze względu na swoje częściowe ubezwłasnowolnienie i brak zgody kuratora na zawarcie umowy (k. 22-23v).

*

W piśmie procesowym z dnia 23 listopada 2018 roku powód wskazał, że w umowie pożyczki pozwany zobowiązał się do zapłaty całkowitej kwoty 12384 zł. Na kwotę zobowiązania składała się kwota pożyczki w wysokości 5750 zł oraz całkowity koszt pożyczki, na który składają się odsetki umowne określone w punkcie 1.2 umowy oraz koszty opisane w punkcie 1.4 a-c umowy.

Powód wskazał, że kwota 12384 zł miała zostać zapłacona w 36 ratach, po 344 zł, płatnych do pierwszego dnia każdego miesiąca, poczynając od września 2016 roku, co wynika z punktu 1.2 umowy oraz kalendarza spłat stanowiącego integralną część umowy.

Powód wskazał również, że w dacie wypowiedzenia umowy powód miał roszczenie o zapłatę kwoty niespłaconej pożyczki – 8600 zł oraz „umownych odsetek” obliczonych na podstawie punktu 4.1 umowy – 8,57 zł. Kwota odsetek została obliczona przy przyjęciu liczby dni opóźnienia poszczególnych rat pożyczki w stosunku do terminów uzgodnionych w kalendarzu spłat. Odsetki umowne nie przekraczają stopy odsetek maksymalnych za opóźnienie, o których mowa w art. 481 § 2 k.c.

Powód wskazał, że jego roszczenie „jest uprawnione również na gruncie art. 405 i nast. kc.” (k. 47-49).

*

Wyrokiem z dnia 4 grudnia 2019 roku Sąd Rejonowy L.:

1. oddalił powództwo;

II. zasądził od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. na rzecz H. G. kwotę 1800 zł, powiększoną o podatek od towarów i usług tytułem „zwrotu kosztów procesu za zastępstwo procesowe świadczone z urzędu” (k. 139).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił między innymi, że postanowieniem z dnia 1 grudnia 2006 roku, wydanym w sprawie (...), Sąd Okręgowy w Lubinie ubezwłasnowolnił częściowo H. G. z powodu choroby psychicznej.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 21 lipca 2016 roku H. G. zawarł z (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w B. umowę o pożyczkę gotówkową numer (...). Pozwany otrzymał pożyczkę w kwocie 5750 zł. Opłata przygotowawcza wynosiła 129 zł, wynagrodzenie prowizyjne 4695 zł, wynagrodzenie z tytułu przyznania „twojego pakietu” 900 zł. Całkowity koszt pożyczki wynosił 6634 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że pożyczkobiorca zobowiązał się spłacić całkowitą kwotę na rachunek bankowy pożyczkodawcy w 36 miesięcznych ratach, w wysokości 344 zł każda, przy czym pierwsza rata była płatna do dnia 1 września 2016 roku, a ostatnia rata do dnia 1 sierpnia 2019 roku.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 21 lipca 2016 roku H. G. upoważnił (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w B. do wypełnienia weksla na sumę odpowiadającą jego zadłużeniu. Na zabezpieczenie spłaty pożyczki H. G. wystawił weksel własny in blanco. Weksel został wypełniony na kwotę 8608 zł i był płatny w dniu 18 października 2017 roku w B..

Sąd Rejonowy ustalił, że w dacie zawarcia umowy pożyczki kuratorem H. G. był jego syn – T. G.. Kurator nie był obecny przy zawarciu umowy pożyczki. H. G. nie informował nikogo z rodziny o zamiarze zawarcia i zawarciu umowy pożyczki z dnia 21 lipca 2016 roku. O zawarciu tej umowy rodzina dowiedziała się dopiero podczas wizyty windykatora. Pozwany informował przedstawiciela powoda o tym, że jest on osobą ubezwłasnowolnioną, co nie stanowiło jednak przeszkody ze strony pożyczkodawcy do zawarcia umowy.

Sąd Rejonowy ustalił, że pieniądze z pożyczki pozwany wydał w całości na zakup alkoholu, lekarstw i środków spożywczych.

Sąd Rejonowy ustalił, że H. G. w okresie od dnia 1 sierpnia 2016 roku do dnia 26 czerwca 2017 roku dokonał jedenastu częściowych wpłat w łącznej kwocie 3784 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że postanowieniem z dnia 29 maja 2018 roku Sąd Rejonowy L. zmienił postanowienie tego Sądu z dnia 3 września 2012 roku, wydane w sprawie (...), w ten sposób, że obowiązki kuratora powierzył E. G. i zwolnił T. G. z obowiązków kuratora częściowo ubezwłasnowolnionego H. G..

Sąd Rejonowy ustalił, że H. G. choruje na zaburzenia depresyjne nawracające, przyjmuje lekarstwa, jest też osobą uzależnioną od alkoholu.

Sąd Rejonowy wskazał dowody, na podstawie których dokonał ustaleń faktycznych, oraz przedstawił swoje stanowisko w zakresie oceny dowodów.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 720 § 1 k.c., art. 15 k.c. oraz art. 18 § 1 i 3 k.c. i uznał, że umowa pożyczki z dnia 21 lipca 2016 roku, numer (...), nie jest umową zawieraną w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Ponieważ umowa ta została zawarta bez zgody kuratora przez osobę ubezwłasnowolnioną częściowo, wymagała zatwierdzenia przez T. G., który dotychczas nie potwierdził umowy i kwestionował jej ważność. Niewyrażenie zgody przez przedstawiciela ustawowego na zawarcie umowy przez osobę częściowo ubezwłasnowolnioną skutkuje nieważnością umowy.

Sąd Rejonowy wskazał, że po powzięciu wiadomości, że pozwany jest osobą częściowo ubezwłasnowolnioną, powód oparł roszczenie na treści art. 405 k.c.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 409 k.c. i uznał, że zużycie otrzymanej przez H. G. korzyści nastąpiło w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny. Pozwany nie uzyskał w zamian za tę korzyść żadnego przysporzenia. Nie można też mówić, że dzięki pożyczonej kwocie zaoszczędził inne posiadane środki.

Sąd Rejonowy uznał, że nie ma podstaw do przyjęcia, że pozwany zużywając uzyskaną korzyść brał pod uwagę możliwy obowiązek jej zwrotu uprawnionemu. Pozwany cierpi na zaburzenia depresyjne nawracające, a jego zdolność do świadomego i swobodnego powzięcia decyzji i wyrażenia woli była i jest znacznie ograniczona.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepis art. 98 § 1 k.p.c.

*

Od wyroku z dnia 4 grudnia 2019 roku apelację wniósł powód, reprezentowany przez pełnomocnika, zarzucając „obrazę prawa materialnego tj.:

- art. 405 k.c. poprzez jego niezastosowanie a poprzez to przyjęcie, iż pozwany nie był zobowiązany do zwrotu świadczenia kwoty kapitału pożyczki;

- art. 409 k.c. poprzez jego zastosowanie a poprzez to przyjęcie, iż obowiązek zwrotu wartości wydanej korzyści wygaś z uwagi na wyzbycie się przez pozwanego korzyści”.

Powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych oraz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych (k. 164-164v).

÷

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik H. G. wniósł o oddalenie apelacji w całości, jako oczywiście bezzasadnej, oraz o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, oświadczając, że koszty te nie zostały uiszczone w całości ani w części za postępowanie w drugiej instancji oraz o zasądzenie od powoda kosztów procesu za drugą instancję według norm przepisanych.

Na wypadek uwzględnienia apelacji pełnomocnika pozwanego wniósł o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu za obie instancje, oświadczając, że koszty te nie zostały uiszczone w całości ani w części (k. 179-180).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Na wstępie należy wskazać, że do rozpoznania apelacji miały zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu wynikającym z przepisów ustawy z dnia 4 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1469).

÷

Apelacja powoda jest zasadna częściowo.

W rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia prawa materialnego przez Sąd Rejonowy przez niezastosowanie przepisów art. 410 § 1 i 2 k.c. oraz przez niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 409 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy, jako sąd odwoławczy, w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod uwagę naruszenie prawa materialnego przez Sąd pierwszej instancji, nawet bez powołania się na nie stron1.

W rozpoznawanej sprawie powód dochodził pierwotnie należności wynikającej z wypełnionego weksla in blanco. Po wniesieniu przez pozwanego zarzutów od nakazu zapłaty i podniesieniu zarzutów dotyczących stosunku podstawowego, w szczególności zarzutu nieważności umowy, z której miała wynikać wierzytelność, na którą weksel został wypełniony, spór między stronami przeniósł się na własnie na płaszczyznę stosunku podstawowego, zaś powód oparł swoje żądanie także na uzyskaniu bez podstawy prawnej przez pozwanego korzyści kosztem powoda.

Prawidłowe są ustalenia Sądu pierwszej instancji co do faktu zawarcia przez strony umowy pożyczki, treści tej umowy, podpisania przez pozwanego weksla i deklaracji wekslowej na zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy pożyczki. Prawidłowe są również ustalenia Sądu Rejonowego co do faktu częściowego ubezwłasnowolnienia pozwanego, także w czasie obejmującym zawarcie umowy pożyczki i wystawienie weksla, oraz co do braku zgody przedstawiciela ustawowego na zawarcie umowy pożyczki, zarówno przed zawarciem umowy pożyczki, jak i później.

Prawidłowe jest również ustalenie, że umowa pożyczki nie należała do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego.

W związku z powyższym prawidłowa jest ocena prawna Sądu pierwszej instancji co do tego, że umowa pożyczki z dnia 21 lipca 2016 roku była nieważna. Przedstawiciel ustawowy H. G. nie potwierdził tej umowy.

Przepis art. 410 § 1 k.c. stanowi, że przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

Z przepisu art. 410 § 2 k.c. wynika, że świadczenie jest nienależne między innymi wówczas, jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy umowa pożyczki z dnia 21 lipca 2016 roku była nieważna, a w związku z tym spełnione przez powoda w wykonaniu tej umowy świadczenie w kwocie 5750 zł było świadczeniem nienależnym.

W związku z tym, że umowa była nieważna w całości, nieważne były również postanowienia tej umowy przewidujące odsetki kapitałowe, opłatę przygotowawczą, prowizję oraz opłatę za „twój pakiet”.

W rozpoznawanej sprawie bezsporny był fakt, że H. G. dokonał zapłaty pierwszych jedenastu rat wynikających z umowy pożyczki z dnia 21 lipca 2016 roku. Fakt ten wynika nie tylko z twierdzeń powoda przyznanych przez pozwanego, ale znajduje również potwierdzenie w dokumencie przedstawionym przez powoda, stanowiącym wydruk informacji z bazy danych powoda dotyczących umowy z dnia 21 lipca 2016 roku zawartej z pozwanym (k. 57-58).

Z harmonogramu spłat będącego załącznikiem do umowy pożyczki wynika, że każda rata składała się z pięciu części, stanowiących kolejno:

- 1) część pożyczki podlegającej zwrotowi,
- 2) część odsetek kapitałowych („odsetek umownych”),
- 3) część opłaty przygotowawczej,
- 4) część prowizji,
- 5) część opłaty za „twój pakiet”.

W skład rat od pierwszej do jedenastej wchodziły kolejno następujące kwoty z tytułu zwrotu pożyczki wypłaconej H. G.: 135,06 zł, 139,34 zł, 139 zł, 141,65 zł, 141,41 zł, 142,65 zł, 147,82 zł, 145,03 zł, 147,53 zł, 147,54 zł i 149,98 zł (k. 55).

Łącznie z tytułu zwrotu pożyczki H. G. zapłacił kwotę 1577,01 zł.

Pozostała część sumy kwot zapłaconych przez H. G. obejmowała wpłaty na poczet:

- a) odsetek kapitałowych (457,99 zł),
- b) opłaty przygotowawczej (39,38 zł = 3,58 zł · 11),
- c) prowizji (1434,62 zł = 130,42 zł · 11) i
- d) opłaty za „twój pakiet” (275 zł = 25 zł · 11).

W związku z tym, że do chwili obecnej pozwany zapłacił powodowi kwotę 1577,01 zł z tytułu zwrotu wypłaconej przez powoda pozwanemu kwoty, do zwrotu pozostała kwota 4172,99 zł, stanowiąca różnicę pomiędzy kwotą wypłaconą pozwanemu (5750 zł) a kwotą zwróconą (1577,01 zł).

Kwoty zapłacone przez pozwanego tytułem odsetek kapitałowych (457,99 zł), opłaty przygotowawczej (39,38 zł), prowizji (1434,62 zł) i opłaty za „twój pakiet” (275 zł), których suma wynosi 2206,99 zł, stanowią świadczenie nienależne spełnione przez H. G. na rzecz powoda, ponieważ umowa przewidująca obowiązki zapłaty kwot ze wskazanych tytułów była nieważna. Świadczenie w kwocie 2206,99 zł podlega zatem zwrotowi H. G. przez (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w B..

Możliwe jest oczywiście dokonanie przez każdą ze stron potrącenia roszczeń wzajemnych z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanych świadczeń. Potrącenie takie może nastąpić na zasadach ogólnych wynikających z przepisów art. 498 k.c. i następnych, a mianowicie przez złożenie stosownego oświadczenia woli przez każdą ze stron, albo też przez zawarcie umowy kompensacyjnej, przy założeniu, że H. G. będzie należycie reprezentowany przy złożeniu oświadczenia o potrąceniu lub przy zawarciu umowy. W każdym razie brak jest materialnoprawnych podstaw do przyjęcia skutku umorzenia wzajemnych wierzytelności z mocy prawa, czy też dokonania „potrącenia” przez Sąd.

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy żadna ze stron nie składała drugiej oświadczenia o potrąceniu wierzytelności wzajemnych. Zawarte w piśmie pełnomocnika pozwanego z dnia 4 marca 2019 roku rozważania na temat „wzbogacenia pozwanego”, jako różnicy pomiędzy kwotą wypłaconą pozwanemu (5750 zł) a kwotą zwróconą przez pozwanego (3784 zł) nawiązują wyłącznie do czysto ekonomicznego porównania tych kwot i nie zawierają oświadczenia o potrąceniu wierzytelności wzajemnych ani też powołania się na złożenie takiego oświadczenia poza postępowaniem sądowym.

÷

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy Sąd Rejonowy niewłaściwie zastosował przepisy art. 409 in fine k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c., a ściślej – nie zastosował tych przepisów, pomimo że stan faktyczny sprawy uzasadniał takie zastosowanie.

W ocenie Sądu Okręgowego H. G. zużywając środki otrzymane od pożyczkodawcy tytułem pożyczki powinien był liczyć się z obowiązkiem ich zwrotu, ponieważ z istoty samej pożyczki wynika, że otrzymane tytułem pożyczki środki podlegają zwrotowi, niezależnie od sposobu ich wykorzystania przez pożyczkobiorcę. Pozwany był świadomy tego jaką umowę zawiera oraz tego, że pożyczone środki powinien zwrócić. Co więcej, przez jedenaście miesięcy dokonywał systematycznych płatności rat pożyczki, co jednoznacznie świadczy o powyższych okolicznościach.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że błędna jest częściowo ocena Sądu Rejonowego, że pozwany nie jest już wzbogacony. Kupując za pożyczone pieniądze środki spożywcze oraz lekarstwa, pozwany zaoszczędził tym samym wydatki z własnych środków otrzymywanych tytułem emerytury. W okolicznościach sprawy nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że pozwany nie poniósłby wydatków na środki spożywcze i lekarstwa, gdyby nie otrzymał środków pieniężnych od pożyczkodawcy.

Jeżeli nawet pozwany wykorzystał część środków na alkohol, to nie udowodnił, jaka to była część, a zgodnie z art. 409 in principio k.c. ciężar udowodnienia braku wzbogacenia spoczywa na tym, kto korzyść uzyskał. Niezależnie od tego

należy wskazać, że pozwany powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu pożyczonych pieniędzy i liczył się z takim obowiązkiem, skoro przez jedenaście miesięcy spłacał pożyczkę.

*

Mając na uwadze powyższe rozważania, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił częściowo zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1 w ten sposób, że zasądził od H. G. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. kwotę 4172,99 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 28 kwietnia 2018 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie 2 w ten sposób, że:

a) zasądził od (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. na rzecz H. G. kwotę 227,28 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,

b) przyznał adwokatowi Z. B. kwotę 1986,72 zł tytułem części kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez tego adwokata z urzędu, obejmującą już stawkę podatku od towarów i usług, i kwotę tę nakazał wypłacić z sum budżetowych Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego L..

Zmiana rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 2 zaskarżonego wyroku jest konsekwencją częściowej zmiany tego wyroku w punkcie 1.

W związku z tym, że w pierwszej instancji powództwo zostało oddalone w całości, a koszty pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w pierwszej instancji zostały zasądzone od powoda na rzecz pozwanego w ramach rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję, zmiana rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 2 zaskarżonego wyroku musi również polegać na zamieszczeniu odrębnego rozstrzygnięcia o przyznaniu pełnomocnikowi pozwanego kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w pierwszej instancji.

Podstawą prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu za pierwszą instancję jest przepis art. 100 zd. 1 k.p.c., który stanowi, że w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Z uwagi na to, że powództwo zostało częściowo oddalone, Sąd Okręgowy stosunkowo rozdzielił koszty procesu pomiędzy stronami, mając na względzie fakt, w jakiej części żądanie pozwu zostało uwzględnione.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w postanowieniu z dnia 31 stycznia 1991 roku, II CZ 255/90 (OSP 1991, z. 11, poz. 279), stosunkowy podział kosztów procesu (art. 100 k.p.c.) dotyczy ich całości, co oznacza przyjęcie za podstawę obliczeń sumy należności obu stron, ustalonych stosownie do zasad z art. 98 § 2 i 3 k.p.c. (oraz art. 99 k.p.c.), w wypadkach tam wskazanych. Sumę tę dzieli się proporcjonalnie do stosunku, w jakim strony utrzymały się ze swymi roszczeniami lub obroną, otrzymując w wyniku kwoty, stanowiące ich udziały w całości kosztów. Jeżeli poniesione przez stronę koszty przewyższają obciążający ją udział – zasądzeniu na jej rzecz podlega różnica.

Ogółem koszty procesu w rozpoznawanej sprawie wyniosły w pierwszej instancji 4139 zł.

Powód poniósł koszty w kwocie 1925 zł, obejmujące:

a) opłatę od pozwu – 108 zł (k. 7); wprawdzie powód uiszczył tytułem opłaty od pozwu kwotę 114 zł, jednak opłata od pozwu wynosiła jedynie 108 zł i w części przewyższającej tę kwotę uiszczona przez powoda kwota nie może być uznana za koszt niezbędny do celowego dochodzenia praw (art. 98 § 1 k.p.c.),

b) opłatę skarbową od pełnomocnictwa procesowego – 17 zł (k. 7v),

c) wynagrodzenie pełnomocnika procesowego – 1800 zł, ustalone według stawki minimalnej na podstawie § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 265 – tekst jednolity).

Koszty pozwanego wynoszą 2214 zł i obejmują wynagrodzenie pełnomocnika procesowego ustanowionego z urzędu (1800 zł), powiększone o stawkę podatku od towarów i usług (414 zł).

Wynagrodzenie pełnomocnika procesowego pozwanego ustalone zostało na podstawie § 2 ust. 1 i § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 18 – tekst jednolity).

Minimalna opłata za czynności adwokata wynosiła wprawdzie 1200 zł (§ 4 ust. 1 w zw. z § 8 pkt 4 rozporządzenia z dnia 3 października 2016 roku), jednak na podstawie § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu uzasadnione było ustalenie opłaty za czynności adwokata w wysokości wyższej niż wynikająca ze stawki minimalnej, a mianowicie w kwocie 1800 zł. Pełnomocnik pozwanego aktywnie uczestniczył w posiedzeniach sądowych wyznaczonych na rozprawę, podczas gdy pełnomocnik powoda nie uczestniczył w tych posiedzeniach. W związku z powyższym zróżnicowanie w okolicznościach sprawy wysokości wynagrodzenia pełnomocników procesowych kłóciłoby się z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

Opłatę za czynności pełnomocnika pozwanego należało podwyższyć o kwotę podatku od towarów i usług, stosownie do przepisu § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, to jest o kwotę 414 zł.

Pozwany przegrał sprawę w 0,48 części, ponieważ w takim zakresie zostało uwzględnione żądanie pozwu (4172,99 zł : 8608,57 zł = 0,48). Powód przegrał sprawę w 0,52 części.

Udział w sumie kosztów procesu obciążający pozwanego wynosi 1986,72 zł (= 4139 zł · 0,8). Udział w sumie kosztów procesu obciążający powoda wynosi 2152,28 zł.

Ponieważ poniesione przez pozwanego koszty (2214 zł) o 227,28 zł przewyższają obciążający go udział, zasądzeniu na jego rzecz tytułem zwrotu kosztów procesu podlega ta właśnie różnica. Kwota ta obejmuje część wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego, którą pozwany powinien przekazać swojemu pełnomocnikowi ustanowionemu przez Sąd Rejonowy.

Pozostałą część wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego za pierwszą instancję, a więc kwotę 1986,72 zł, powinien wypłacić Sąd Rejonowy, który ustanowił tego pełnomocnika.

Kwotę tę Sąd Okręgowy przyznał pełnomocnikowi pozwanego na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1651 – tekst jednolity).

*

W pozostałej części apelacja powoda jest bezzasadna i w związku z tym podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Jak już wyżej wyjaśniono, w związku z nieważnością umowy pożyczki bezzasadne są roszczenia powoda o zapłatę przez pozwanego kwot w tytułu odsetek kapitałowych, opłaty przygotowawczej, prowizji i opłaty za „twój pakiet”, które mieściły się w ratach od dwunastej do trzydziestej szóstej.

*

Na podstawie art. 102 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. Sąd Okręgowy nie obciążył H. G. kosztami postępowania odwoławczego poniesionymi przez (...) Spółkę Akcyjną z siedzibą w B..

W wyniku stosunkowego rozdzielenia kosztów postępowania odwoławczego na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. pozwany miałby obowiązek zapłaty na rzecz powoda z tego tytułu kwoty 288,24 zł. Biorąc jednak pod uwagę sytuację osobistą i majątkową pozwanego, Sąd Okręgowy uznał, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek przemawiający za nieobciążaniem pozwanego wskazanymi kosztami postępowania odwoławczego. Pozwany utrzymuje się jedynie z emerytury w kwocie 1200 zł, z której dokonywane są potrącenia na poczet roszczeń egzekwowanych w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez komornika. Pozwany nie posiada żadnego wartościowego majątku. Emerytura jest jedynym źródłem utrzymania pozwanego i jego żony.

*

Na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1651 – tekst jednolity) oraz § 2 ust. 1 w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu Sąd Okręgowy przyznał adwokatowi Z. B. kwotę 738 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez tego adwokata z urzędu w postępowaniu odwoławczym, w tym kwotę 138 zł tytułem stawki podatku od towarów i usług, i kwotę tę nakazał wypłacić z sum budżetowych Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego L.

Przyznana kwota obejmuje opłatę za czynności adwokata z tytułu zastępstwa prawnego, obliczoną według stawki minimalnej na podstawie § 8 ust. 4 i w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Anna Podolska-Kojtych Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

1 Por.: wyrok SN z dnia 15 maja 2001 roku, I CKN 350/00, Lex nr 52667; postanowienie SN z dnia 4 października 2002 roku, III CZP 62/02, OSN C 2004, z. 1, poz. 7; wyrok z dnia 11 marca 2004 roku, V CK 328/03, Lex nr 183779; wyrok SN z dnia 14 lipca 2004 roku, IV CK 544/03, Lex nr 116591; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2005 roku, V CK 704/04, Lex nr 180875; wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2004 roku, I PK 22/03, OSN P 2005, z. 6, poz. 80; uchwała SN z dnia 31 stycznia 2008 roku, III CZP 49/07, OSN C 2008, z. 6, poz. 55.